

SKIBELUND KRAT

TURIST- OG BORGERFORENINGEN
FOR VEJEN OG OMEGN

SKIBELUND KRAT

Skibelund krat er kendt over hele landet for traditionsrige grundlovsmøder, der har været holdt her i over 100 år, og for de mange mindesten.

Første grundlovsmøde i Skibelund krat blev holdt i 1865, kort tid efter tabet af Sønderjylland og grundlæggelsen af Askov højskole.

Mange betydningsfulde personer med tilknytning til højskolekredse - men også folk udenfor disse kredse - har gennem årene holdt taler på grundlovsmøderne, hvor der til tider har været omkring 10.000 deltagere.

Området var i de første år privatejet, men allerede i 1869 blev "Skibelundforeningen" stiftet med det formål at købe området, tilplante og bevare det som fest- og mødeplads.

Kort før havde man vedtaget, at rejse den første mindesten i kratet (J.C. Lindberg - se denne), hvilket måske gjorde, at man ønskede området blev fælleseje.

Opstillingen af mindesten blev hurtigt fulgt op af flere, og i dag findes i Skibelund krat ialt 21 mindesten, hvoraf den sidste blev afsløret i 1957.

Det blev ved denne lejlighed vedtaget, at dette skulle være den sidste mindesten i Skibelund krat vel vidende, at der var mange andre personer eller begivenheder, der med god ret kunne hædres med en mindesten.

Man ønskede dog at fastholde, at alle mindesten i krattet skulle give et samlet historisk indtryk af den grænsekamp og de historiske spændinger, der rørte sig på denne egn i en tidsperiode, som afsluttedes med genforeningen i 1920.

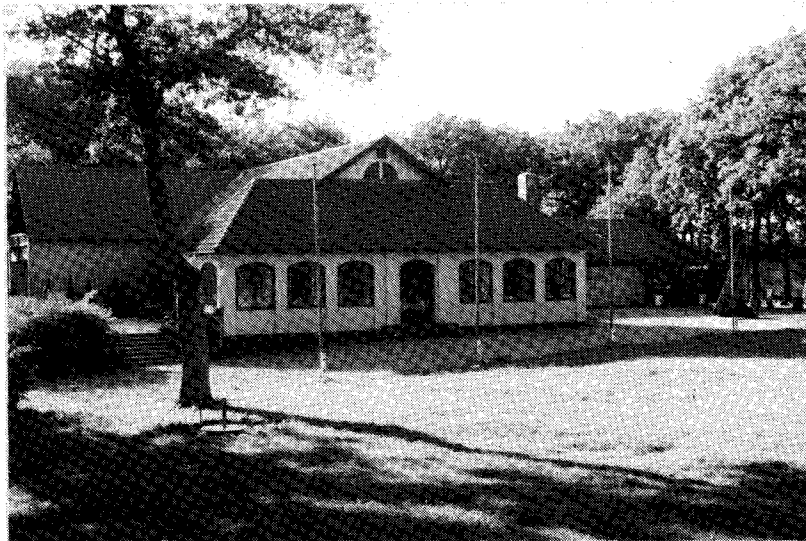
På efterfølgende sider er der givet en kort beskrivelse af hver af disse mindesten og de mennesker eller begivenheder, der er knyttet til stenene.

Tanken med disse beskrivelser er, at interesserede under en rundtur i Skibelund krat her kan hente oplysninger om hver enkelt mindesten.

TURIST OG BORGERFORENINGEN
FOR VEJEN OG OMEGN

/L.P. Hindkær

	Side
SKIBELUND PAVILLON.....	5
J. C. LINDBERG.....	6
H. D. KLOPPENBORG.....	8
JACOB APPEL -	
INGEBORG APPEL.....	10
H. SVEJSTRUP.....	11
HEINRICH NUTZHORN.....	12
LUDVIG SCHRØDER -	
CHARLOTTE SCHRØDER.....	13
POUL LA COUR.....	14
PEDER LARSEN AF DONS.....	15
CLAUS J. DALL.....	16
N. J. TERMANSSEN.....	17
SOFUS HØGSBRO -	
AMALIE HØGSBRO.....	18
HANS KRÜGER.....	19
SVEND HØGSBRO.....	20
FALDNE SKIBELUND ELEVER.....	21
KNUD H. PEDERSEN -	
GEORGIA LA COUR.....	22
MORTEN ESKESEN.....	23
MAGNUSSTENEN.....	24
THOR LANGE.....	26
GENFORENINGSSTENEN.....	27
MODERSMÅLET.....	28

Allerede omkring 1865-1870 blev den første pavillon bygget i Skibelund krat.

Af Skibelundforeningens protokol fra 1876 fremgår det, at "det gamle forsamlingshus" var så faldefærdigt, at det måtte rives ned. På grund af den dårlige økonomi besluttedes dog, at der ikke foreløbigt skulle bygges noget nyt.

Der gik nu en årrække, hvor det af protokollen fremgår, at der kun brugtes penge til "pøleværk til at binde hestene ved, når kørende kom til fest", plantning af alletræer, flagstænger til festpladsen og lign.

Et nyt festhus må dog være blevet bygget inden 1899, idet der da oplyses, at man har "opnået bevilling til almindelig beværtning uden stærke drikke".

Efter flere års drøftelser blev der bygget en ny pavillon, som indviedes i 1908. Samtidig blev driften overdraget en fast "beværter".

I 1920 overvejes forskellige ændringer og udvidelser, men dette blev dog henlagt under henvisning til, at man afventede bedre tider.

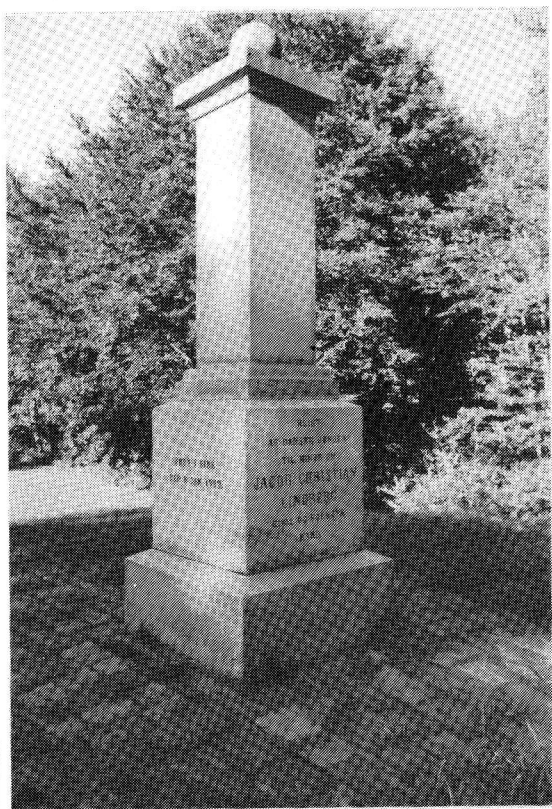
I 1933-34 blev der foretaget en større ombygning.

I 1945 blev pavillonen anvendt til tyske flygtninge, hvorefter en større istandsættelse og ombygning var påkrævet i 1946.

I 1949 byggedes ny veranda og senere flere om- og tilbygninger i perioden op til 1970.

I 1981 blev pavillonen overtaget af den nuværende forpagter Jens Mortensen, som i 1985 udførte en større tilbygning samt modernisering af bl.a. køkkenfaciliteterne.

Fra at være et traktørsted med kaffeservering er Skibelund pavillon i dag en førsteklasses helårsrestaurant, der benyttes af såvel lokale gæster som turister, der besøger området. Herudover er stedet meget benyttet til familiefester for hele egnen, således at der i dag er en aktivitet i den gamle pavillon som aldrig tidligere.

Mindestenen:

Mindesøjle tilhugget af granit på sokkel og med granitkugle øverst.

Indskrift:

Der er indskrift på tre sider. På forreste side (mod syd):

"Rejst af danske Bønder
til minde om
Jacob Christian Lindberg
Guds og Folkets Mand"

På venstre side:

"Født i Ribe 8. januar 1797"

og på højre side:

"Død i Lille Lyngby den
10. december 1857".

Kunstner:

Stenen er købt af P. Larsen og Dons (se senere) hos en stenhugger i København.

Afsløring:

Mindesøjlen er afsløret 3. november 1869 under overværelse af Lindbergs børn og mange venner. Grundtvigs sang "Vi så en vældig stridsmand" blev ved denne lejlighed sunget for første gang.

Biografi:

Jacob Christian Lindberg, der var teolog og ven med Grundtvig, tog ivrigt del i dennes og andres angreb på rationalismen.

J.C. Lindberg var en stor begavelse og meget lærd. Under sin tid som præst i Tingsted på Falster fuldendte han sit hovedværk, en ny oversættelse af biblen.

Han udgav tidsskriftet "Nordisk Kirketidende", hvori han gik kraftigt imod den store uretfærdighed der lå i, at det danske folk ikke måtte samles om salmesang og taler af lægdsprædikanter medmindre, at sognets præst var til stede. Han fremhævede således, at man gerne måtte samles om kortspil og svir, men ikke om Brorsons salmebog og Luthers prædikener". Hans meget velskrevne indlæg i "Nordisk Kirketidende" vakte sikkert så stor opmærksomhed, at disse var medvirkende til den senere indførelse af forsamlingsfriheden.

Peter Larsen af Dons (se mindesten for denne) læste engang en artikel om det smukke i, at rejse mindesten for betydelige landsmænd på deres fødesteder. Da han var en stor beunder af J.C. Lindberg fik han straks den tanke, at rejse en mindesten for denne i Ribe.

Ved et besøg i København kort tid efter, forelagde han Grundtvig sine planer og fik straks Grundtvigs fulde tilslutning. Impulsiv som han var, bestilte han straks en stenhugger til at fremstille en mindesøjle. Først da stenen ankom til Kolding havn, henvendte Peter Larsen sig til bystyret

i Ribe for at aftale nærmere om placeringen.

Hverken bystyret eller borgerne i Ribe var interesseret i en mindesten for J.C. Lindberg - måske fordi man ikke ønskede at hædre en så frisindet bysbarn.

P. Larsen henvendte sig derfor, noget skuffet over indstillingen fra Ribe, til forstander Ludvig Schrøder, Askov højskole og foreslog, at placere stenen på bronzealderhøjen i Skibelund krat, hvor man allerede havde holdt nogle nationale møder.

Schrøder mente imidlertid ikke, at man kunne rejse en mindesten uden at eje den jord, hvorpå den skulle stå.

Stenen lå allerede på Kolding havn, hvorfor der skulle handles hurtigt, og hele adfæren gav derfor stødet til, at oprette Skibelundforeningen med det primære formål at købe området.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med indskrift.

Indskrift:

"H.D. KLOPPENBORG
AF
KJØBENHOVED
1802 - 1881"

Kunstner:

Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften.

Afløsning:

Stenen afløstes ved en stor højskolefest den 8. september 1894 på 50 års dagen for stiftelsen af verdens første højskole i Rødning.

Biografi:

Hans Didrik Kloppenborg var født 1802 og storbonde fra Københoved, hvor slægten stadig ejer den store gård, som H.D. Kloppenborg byggede omkring 1850.

Han var en meget fremtrædende skikkelse i de nationale brydninger på egnen, og der var stor respekt om hans person.

Det fortælles, at han med lige stor værdighed færdedes hos rige og fattige.

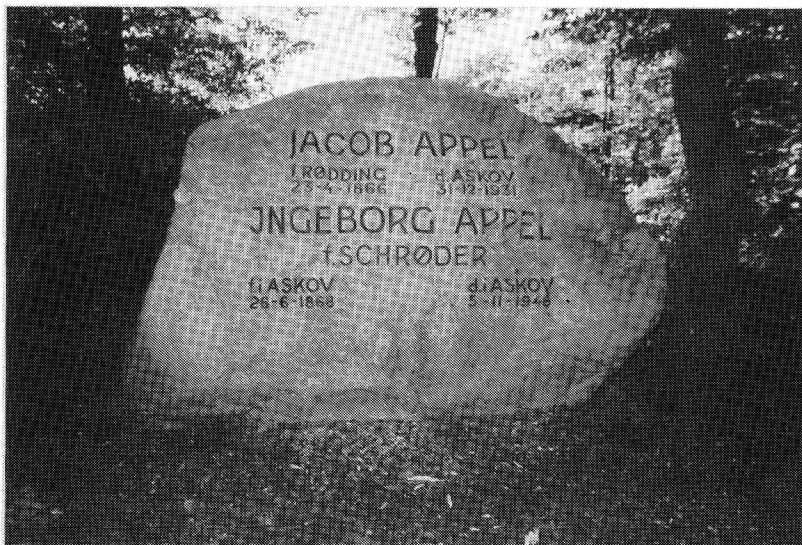
Selv de kongelige kunne han omgås og det påstås, at han var dus med Kong Frederik den syvende, som hædrede H.D. Kloppenborg med Dannebrogskorset.

Han var medstifter af Frimenighederne i Rødning og Skrave, som holdt sine møder i storstuen på H.D. Kloppenborgs gård.

H.D. Kloppenborg byggede i 1870 huset "Friheden" lige nord for Kongeåen (ca. 1 km syd for Skibelund krat) for at kunne være i fred for de tyske myndigheder i de perioder, hvor de især udviste interesse for H.D. Kloppenborg på grund af hans til tider hårde udtalelser om det tyske styre.

H.D. Kloppenborg dattersøn var den senere kendte landstingsmand

H.D. Kloppenborg Skrumsager.

Mindestenen:

Stor utilhugget granitsten med indskrift.

Indskrift:

JACOB APPEL
f. RØDDING d. ASKOV
23-4-1866 31-12-1931

INGEBORG APPEL
f. SCHRØDER
f.i. ASKOV d.i. ASKOV
26-6-1868 5-11-1948

Kunstner:

Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften.

Afsløring:

Stenen er afsløret på Jacob Appels fødselsdag den 23. april 1944.

Folketingsmand Jepsen Christensen holdt afsløringstalen. Endvidere talte Skibelundforeningens formand Olav Vang Lauridsen samt Jacob Appels søn Conelius Appel, der var gårdejer i Askov.

Biografi:

Jacob Christian Lindberg Appel var yngste søn af Conelius Appel, og født på Rødding højskole i 1866.

Jacob Appel blev lærer på Askov højskole allerede i 1890 og var senere i perioden fra 1906 til 1928 forstander for Askov højskole.

Han var en af de mest fremtrædende personer, der har været indenfor dansk højskoleledelse. Det var under Jacob Appels ledelse, at Askov højskole kom til at spille en væsentlig rolle i nordslesvigernes nationale kamp.

Jacob Appel var endvidere en fremtrædende politiker, han var Kultusminister 1910-13. Undervisningsminister 1920-24 og tillige kirkeminister 1922-24.

Initiativet til at rejse den mindesten blev taget af en række sønderjyske kulturforeninger og Dansk Skoleforening i Flensborg.

Nogle år efter Jacob Appels hustru INGEBOG APPEL's død i 1948 talte man om at rejse en mindesten for hende.

I flere år taltes der om dette, men det endte dog med, at Skibelundforeningen fik tilslutning til, at lade Ingeborg Appels navn indhugge på hendes mands sten, hvilket skete i 1960.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med bronzerelief og tekst.

Indskrift:

H. Svejstrup
1815 - 1893

Kunstner:

Relief udført af billedhuggeren Aksel Hansen, København.

Afløring:

Stenen er afsløret ved en stor højskolefest den 8. september 1894 på 50 års dagen for stiftelsen af verdens første højskole i Rødding.

Biografi:

H. Svejstrup (Hans Christian Janus Nicolaj Baltzar Krarup Svejstrup) hørte til den kreds af ca. 40 personer, der var med til at købe området og stifte Skibelundforeningen i 1869.

H. Svejstrup var præstesøn fra Malt, blev præst i Rødding og Skrave, hvor han kom i nær kontakt med højskolelivet i Rødding. Han blev afsat som præst af de tyske myndigheder i 1867, fordi han nægtede at aflægge eden til den tyske kejser.

I 1870 blev han præst i Vejen, hvorfra han bevarede den nære forbindelse til sine venner syd for grænsen. Samtidig med, at han var en varm talsmand for sønderjydens sag.

I de 23 år H. Svejstrup var præst i Vejen tog han ivrig del i livet omkring Askov Højskole. Han blev derfor Askovlærernes foretrukne præst, ligesom han regnes til en af de betydeligste præster, der virkede i Vejen i det 19. århundrede.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med bronzerelief i tilhugget felt.

Indskrift:

C. Appel

Kunstner:

Det indsatte portrætrelief i bronze er udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring:

Stenen er afsløret den 24. september 1905, hvor C. Appels yngste søn Jacob Appel holdt afsløringstalen.

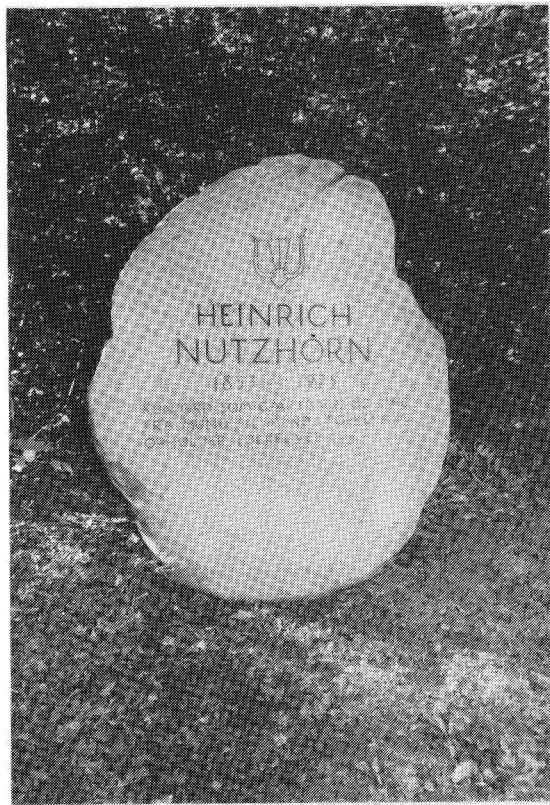
Biografi:

Cornelius Appel var født i 1821, uddannet som lærer og efter nogle forskellige embeder i den vestlige del af Sønderjylland, var han i en længere år-række lærer i Tønder samtidig med, at han var timelærer på Seminariet.

Efter krigen i 1864 flyttede Cornelius Appel til den lukkede højskole i Rødning og begyndte der en fri børneskole. Denne blev snart lukket af de prøjsiske myndigheder, hvorefter han i over 20 år fortsatte med en pige-højskole.

C. Appel blev i 1874 ordineret til Frimenighedspræst for en menighedskreds med tilknytning til Rødning - det var den første frimenighed i Sønderjyl-land.

I 1889 måtte han trække sig tilbage på grund af en alvorlig sygdom. Cornelius Appel døde i Odense i 1901 i en alder af 80 år.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med indhugget lyre og tekst.

Indskrift:

Under en lyre:

HEINRICH NUTZHORN
1833 - 1926

Kun ord som går i sagn og sang
fra mund til mund i folkevang,
opholder folkelivet.

Kunstner:

Det vides ikke, hvem der har
tegnet og hugget indskriften.

Afsløring:

Stenen er afsløret den 4. juli
1926.

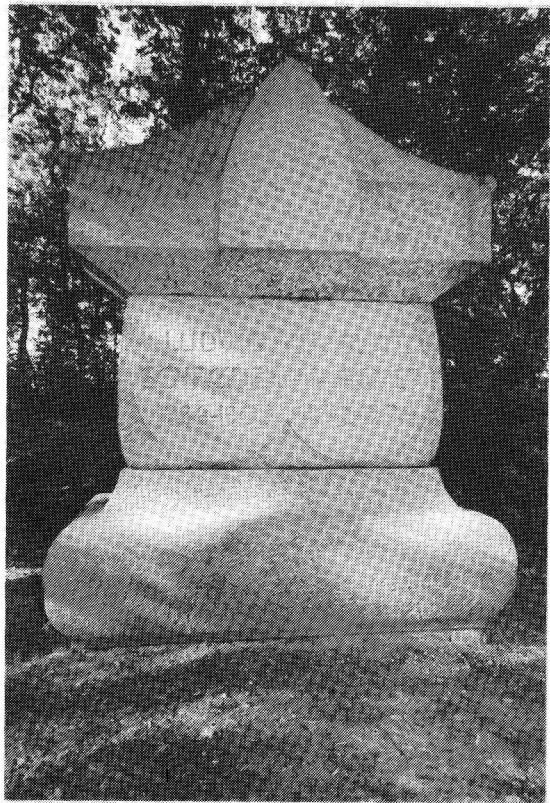
Biografi:

Heinrich Nutzhorn var som højskolelærer knyttet til højskolerne i Rødding og Askov, men bedst kendt som komponist og skaberen af højskolesangbogen.

Som ung højskolelærer kom Heinrich Nutzhorn til Askov sammen med Schrøder og var ved sin død den sidste af Skibelundforeningens stiftere. Han havde stor interesse for Skibelundforeningen og for dens fester, hvor han tit bidrog med historiske foredrag og med sit sangkor af højskoleelever.

Heinrich Nutzhorn var i en årrække leder af De samvirkende Centralforeninger af blandede kor. Han har udgivet melodisamlinger til Salmebogen og komponeret en række sang- og salmemelodier.

Heinrich Nutzhorn døde ved påsketid 1926 i en alder af 92 år.

Mindestenen:

Stor tilhugget granitblok, der virker som et monument, idet den med rette er placeret på en dominerende plads for enden af festpladsen.

Indskrift:

Stenen bærer kun indskriftet:

LUDVIG	CHARLOTTE
SCHRØDER	SCHRØDER
1836-1908	1842-1904

og på bagsiden Ludvig Schrøders valgsprog der var:

DAG OG DAAD
ER KEMPERIM

Kunstner:

Mindestenen er tegnet af den berømte billedhugger Joakim Skovgård.

Afsløring:

Mindestenen blev afsløret den 18. september 1910.

Mindestenen er skænket af "Askov lærlinge" (højskolens elevforening).

Biografi.

Ludvig Schrøder står for eftertiden som den mest centrale skikkelse i datidens højskoleverden.

Ludvig Schrøder blev i 1862 forstander for Rødding højskole efter Sofus Høgsbro. Han blev samtidig gift med Charlotte Wagner.

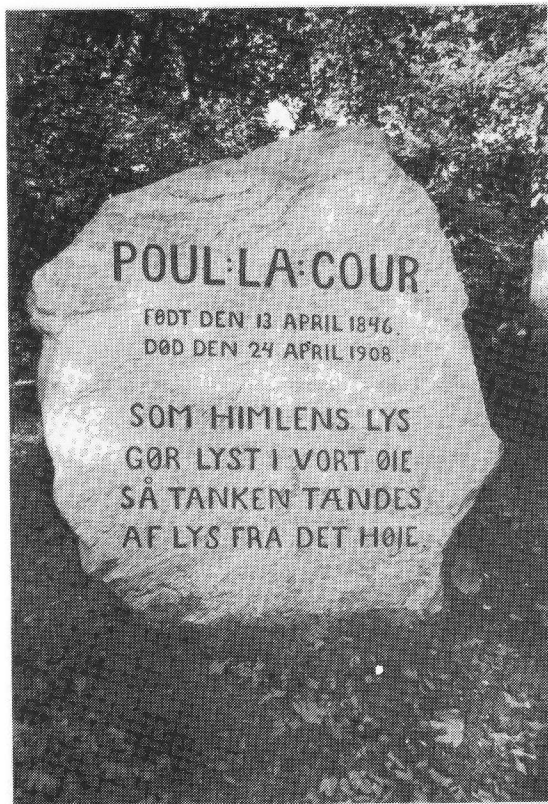
Allerede 2 år efter måtte de i 1864 afbryde højskolegerningen i Rødding på grund af krigen.

Højskolen flyttedes til Askov, hvor undervisningen begyndte i 1865.

I næsten 40 år udøvede Ludvig Schrøder her en betydningsfuld gerning for såvel Askov højskole som for den nordiske højskoletanke.

Ludvig Schrøder samlede under sin tid som forstander på Askov højskole mange af datidens personligheder omkring skolen.

Ludvig Schrøders gerning fik også stor betydning for Skibelund krat med dens festplads og mindesten, hvor han var medvirkende til at rejse de fleste.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten (marksten) fra egnen.

Indskrift:

Under to tonehjul (et af Poul la Cours opfindelser)

POUL:LA:COUR

Født den 13. april 1846

Død den 24. april 1908

SOM HIMLENS LYS

GØR LYST I VORT ØJE

SÅ TANKEN TÆNDES

AF LYS FRA DET HØJE.

Verset forfattet af Poul la Cour.

Kunstner:

Indskrift er udført af billedhuggeren N. Hansen Jacobsen, Vejen.

Afsløring:

Stenen er afsløret ved et kirkeligt møde i 1913.

Biografi:

Poul la Cour var født i 1846 som næst yngste søn af en landmand på Ebeltoft-egnen.

Som ung videnskabsmand gav han afkald på en stor stilling hos Meteorologisk Institut til fordel for ønsket om, at deltage i folkeligt oplysningsarbejde.

Poul la Cour knyttedes til Askov højskole i 1878 og virkede her i 30 år til sin død i 1908.

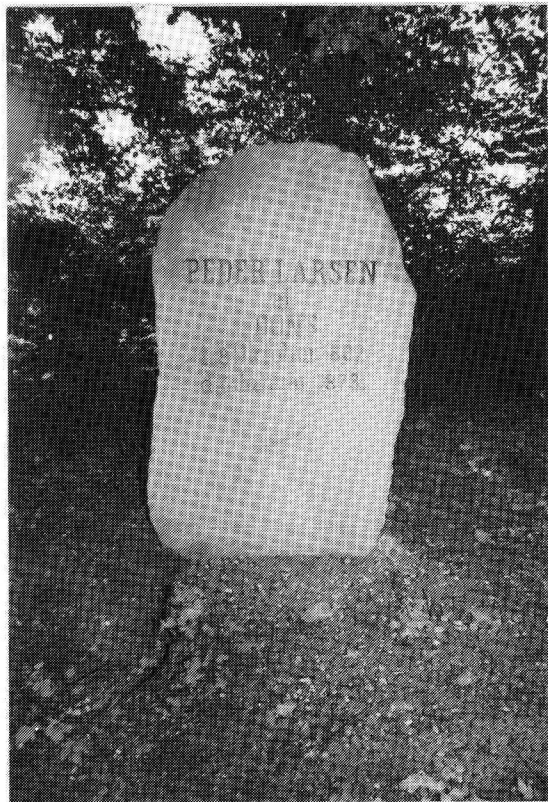
Poul la Cour var manden der indførte naturlære, matematik og astronomi i den danske folkehøjskole.

Han arbejdede især med problemet om udnyttelse af vindkraften og gjorde herved flere opfindelser som den nyere tids forskning i vindkraft har draget gavn af. I 1888 udgav han "Historisk matematik" og senere sammen med Jacob Appel "Historisk fysik".

Ved sin utrolige energi, arbejde med forskning og utallige foredrag landet over, blev han den mest kendte lærer på Askov højskole.

Poul la Cour var meget interesseret i Skibelund og førte flere gange ordet ved de forskellige fester i krattet.

Han var formand for Askov Valgmenighed og deltog i høj grad i det lokale liv på Vejenegnen.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten (marksten) med indhugget tekst. Stenen er hentet fra en mark i Københoved.

Indskrift:

PEDER LARSEN
af
DONS
f. 8. oktober 1802
d. 6. januar 1873

Kunstner:

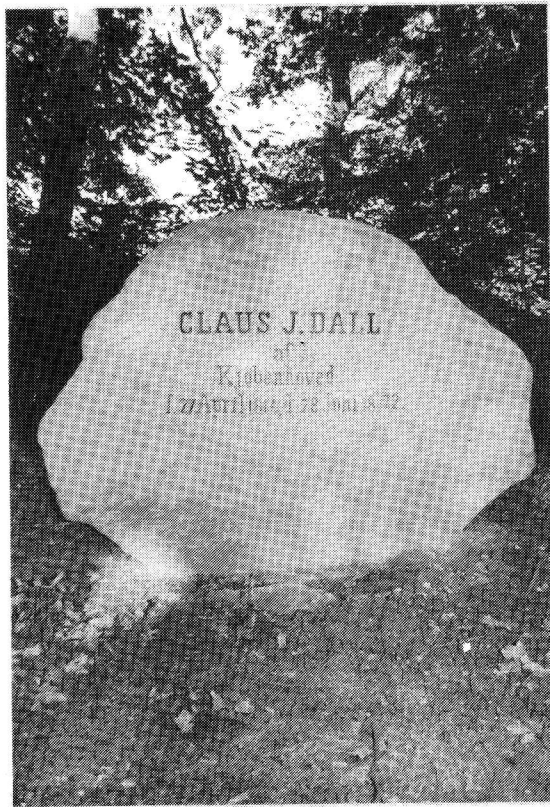
Det vides ikke, hvem der har indhugget teksten i denne mindesten.

Afsløring:

Stenen er afsløret ved grundlovsfesten 1877 sammen med mindesten for Claus J. Dall. Afsløringsceremonien blev overværet af over 1200, hvor Heinrich Nutzhorn holdt afsløringstalen.

Biografi:

Peder Larsen (Skræppenborg) var gårdejer i Dons ved Kolding. Han hørte ligesom Claus J. Dall til den kreds, der med stor iver deltog i møderne i Skibelund i årene forud for stiftelsen af Skibelundforeningen. Peder Larsen bekostede for egen regning den første mindesten i Skibelund - stenen for J.C. Lindberg, der blev afsløret i 1869 (se omtale af denne). Han var en af de ivrigste agitatorer for oprettelsen af Skibelundforeningen og det var ham, der personligt fandt en kreds, der både havde vilje og evne til at købe området. Peder Larsen var fra sin ungdom på Fyn præget af den alvorlige fynske vækkelse, som havde bredt sig i vide kredse. Han blev senere en af de mest betydningsfulde lægsprædikanter. Han var i mange år en meget ivrig og populær taler ved folkemøder overalt i Jylland.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med indhugget tekst. Stenen blev hentet fra Claus Dall's egen mark i Københoved.

Indskrift:

CLAUS J. DALL
af
Kjøbenhoved
f. 27. April 1814, d. 28. Juni 1872

Kunstner:

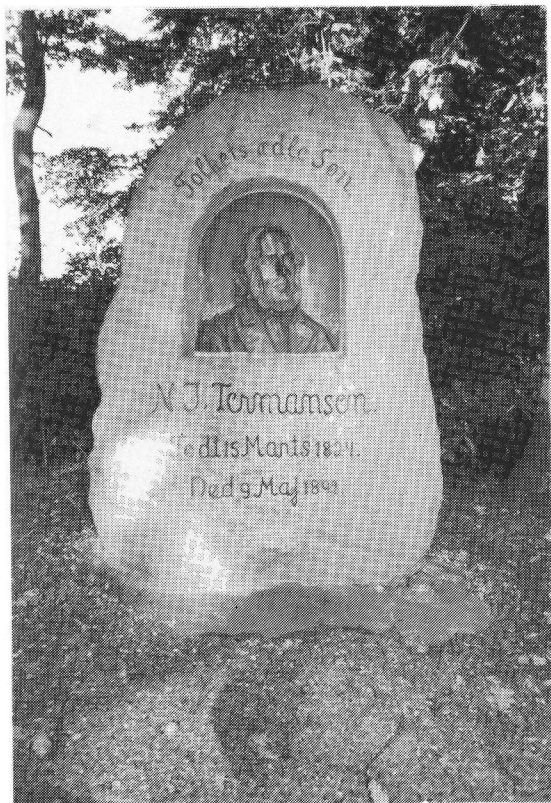
Det vides ikke, hvem der har indhugget teksten i denne sten.

Afsløring:

Stenen blev afsløret ved grundlovsfesten i 1877 sammen med mindestenen for Peder Larsen af Dons. Afsløringstalen blev holdt af Heinrich Nutzhorn og overværet af ca. 1200 mennesker.

Biografi.

Det var Claus Dall, der gjorde højskoleforstander Ludvig Schrøder opmærksom på, at der i Skibelund krat var en kæmpehøj ved hvis fod, der kunne indrettes en fin festplads. Han mente, at pladsen ville være velegnet til møder, hvor sønderjyder kunne samles med folk nord for grænsen. Claus Dall var senere med til at arrangere flere store folkemøder i Skibelund allerede før Skibelundforeningen blev stiftet. Han var herefter en af de mest ivrige for oprettelsen af Skibelundforeningen og medlem af foreningens første bestyrelse. Claus Dall påtog sig i en årrække et meget stort arbejde for Skibelund krat og var med til at gennemføre den meget store tilplantning, der fandt sted omkring 1870. Denne tilplantning forvandlede det misrøgtede og værdiløse krat til et velplejet anlæg. Han har ligeledes hovedæren for indretningen af den amfiteatraliske festplads, der fik stor betydning i de næste 50-60 år.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med bronzerelief.

Indskrift:

Under relief:

N. J. Termansen
Født 15. marts 1824
Død 9. maj 1892

Over relief:

Folkets ædle søn.

Kunstner:

Såvel tekst som bronzerelief udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring:

Stenen blev afsløret den 28. juli 1906 under overværelse af over 2000 personer. Jac. Appel og Ludvig Schrøder holdt afsløringstalen.

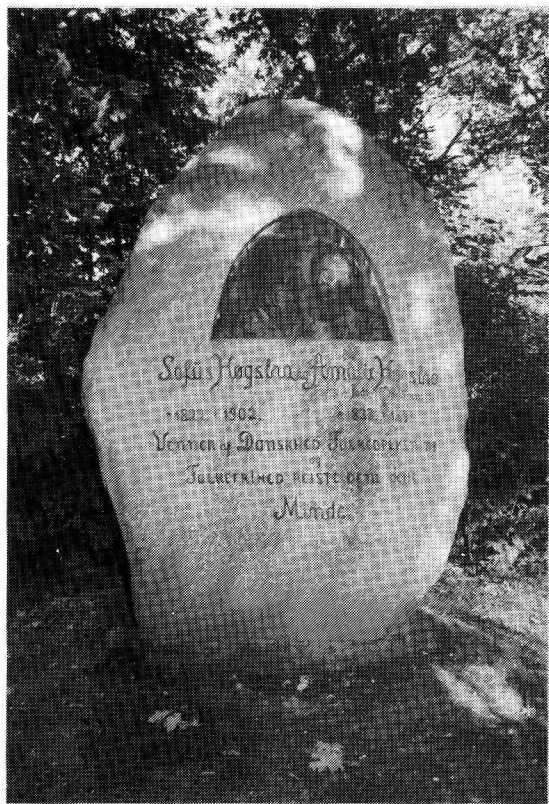
Biografi:

Niels Jokum Termansen var en af medstifterne i Skibelundforeningen, dens trofaste ven og taler ved næsten alle festerne. Ligeledes var han en usædvanlig begavelse, var hjemmeboende på egnen, idet han havde en gård i Løborg.

Han var en meget dygtig taler, der forstod at give sine ord stor vægt. Han havde stor indsigt i det historiske og en fin sans for poesi.

N.J. Termansen var den første bonde, der blev indvalgt i Landstinget. Dette bevirkede, tillige med hans rige evner, at han fik tilnavnet "Danmarks lærdeste bonde".

Mindestenen for N.J. Termansen er den anden, idet der allerede i 1893 blev afsløret en mindesten for N.J. Termansen. Kort efter afsløringen var man utilfreds med stenen - den var for uanselig. Den blev senere flyttet til N.J. Termansens gård i Løborg, hvorefter den nuværende mindesten rejstes i 1906.

Mindestenen:

Utilhugget granitsten med bronzerelief og indhugget tekst.

Indskrift:

Under bronzerelief med dobbeltportræt af ægteparret:

SOFUS HØGSBRO og AMALIE HØGSBRO
f. Jørgensen
f. 1822-d. 1902 f. 1833-d. 1893

Venner af Danskhed, Folkeoplysning og Folkfrihed rejste dem dette minde.

Kunstner:

Såvel tekst som bronzerelief er udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring:

Stenen blev afsløret ved en fest den 23. juni 1907 under overværelse af Høgsbros 12 børn samt en forsamling på omkring 7000.

J.C. Christensen holdt en afsløringstale om Sofus Høgsbro som politiker.

Jacob Appel talte om ham som højskolemand. Den ældste søn, trafikminister Svend Høgsbro, takkede på familiens vegne.

Biografi:

Sofus Høgsbro, der var præstesøn fra Rødding, blev i ungdommen stærk grebet og påvirket af Grundtvigs tanker om frihed i skolen og kirken. Sofus Høgsbro var forstander på Rødding højskole i 12 år fra 1850 til 1862. I tiden som forstander på Rødding højskole, gjorde han et stort arbejde for at udbygge ideen omkring folkehøjskolerne. Sofus Høgsbro blev i 1858 rigsdagsmand og efter 12 år som forstander på Rødding højskole flyttede han i 1862 til København, hvor han som en af de første i Danmark blev "Levebrødspolitiker". Sofus Høgsbro var folketingets formand i 14 år fra 1887 til 1901. Han var redaktør af det politiske ugeblad "Dansk Folketidene" i årene 1865 til 1883. Under hele sin tid som ledende venstrepolitiker bevarede han den nære kontakt med Askov og Skibelund. Sofus Høgsbro var gift med Amalie Jørgensen, der var præstedatter fra Øksenvad. De fik et langt samliv, først i Rødding og senere i København. De fleste af den store børneflok var født i Rødding, hvor de gennem hele livet havde en stor vennekreds.

Mindestenen:

Tildannet granit obelisk
anbragt på granit sokkel.

Indskrift:

På stenens forside, der ven-
der mod festpladsen, medaljon
med billede og teksten:

"HANS A. KRÜGER
FRA BEVTOFT
F. 6. APRIL 1816-D. 27. AUGUST
1881"

På modsatte side:

"De danske Sønderjyders Til-
lidsmand og kaarne Talsmand"

På nordsiden:

"De Herrer glemmer, at der er
et dansk og dansksindet
Sønderjylland".
Rendsberg 18. marts 1884.

På sydsiden:

"Vi ere Danske og ville
vedblive at være Danske".
Berlin 1867-1881.

Kunstner:

Medaljonen er udført af billed-
huggeren Otto Evers.

Afløring:

Stenen blev afløret ved en
fest den 21. september 1883.
Under afløringen blev sangen
"Det dønner i Rendsborg Stræn-
dersal" sunget.

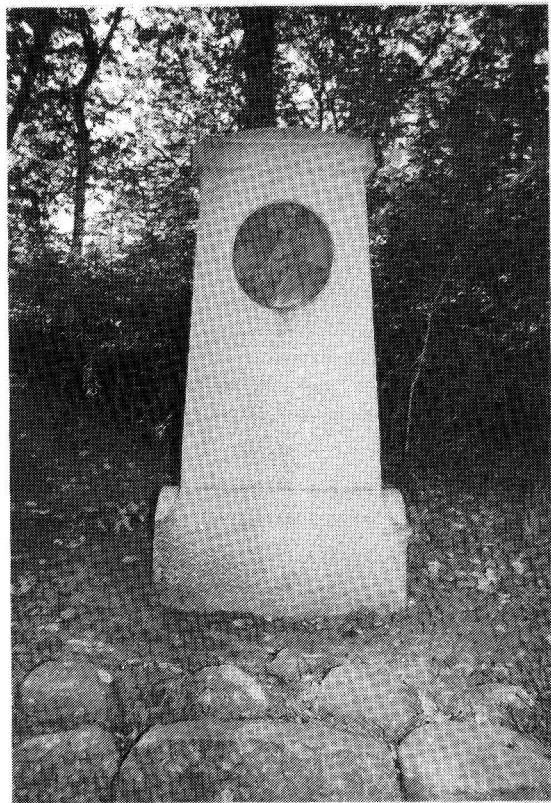
Biografi:

Hans Andersen Krüger er bedst kendt som
Sønderjydernes repræsentant i den tyske
rigsdag i perioden 1867 - 1881.

Hans Krüger var født i Bevtoft 6. april 1816 og blev allerede som 31
årig indvalgt i Stænderforsamlingen, hvor det fortælles, at han kun
tog ordet een gang. Det var den 18. marts 1848, da han efter et tysk-
sindet medlems indlæg udtalte de berømte ord, der står på mindestenen
"De herrer glemmer, at der er et dansk og dansksindet Sønderjylland".
Kort tid efter udbrød Treårskrigen, hvor Krüger virkede i efterretnings-
tjenesten og skaffede den danske hær oplysninger om fjendens troppebe-
vælgelser. I 1867 indvalgte han i den prøjsiske landdag og i 1871 i den
tyske rigsdag. Han kom dog aldrig til at indtage sin plads i den prøj-
siske landdag idet han nægtede at aflægge eden til kejseren.

I hele H. Krügers periode i den tyske rigsdag nægtede han at acceptere
tabet af Sønderjylland og holdt så stædigt på kravet om en afstemning
(§ 5), at han gjorde Sønderjyllands sag kendt langt ud over landets
grænser.

Hans Krüger døde på Bevtoft mølle i 1881 efter, at han tabte betydeli-
ge beløb ved forsøg på at frugtbargøre store engarealer i og omkring
Bevtoft.

Mindestenen:

Tilhugget granitsten på sokkel med bronzerelief og indhugget tekst.

Indskrift:

MINDE OM
ANDELSSAGENS TROFASTE VEN
HØJESTERETSSAGFØRER
SVEND HØGSBRO

f. 4. juni 1855 - d. 5. maj 1910
REJST AF DANSKE ANDELSPRENINGER

Kunstner:

Stenen med relief og tekst er udført af billedhuggeren Ølsgaard, Århus.

Afsløring:

Mindestenen er afsløret i forbindelse med et kirkeligt møde den 29. juli 1912.

Biografi.

Svend Høgsbro var søn af Sofus Høgsbro og Amalie Høgsbro (se mindesten for disse), født på Rødding højskole i 1855.

Han blev i sit hjem stærk påvirket af højskolesagen og præget af et dansk og folkelig sind.

Han blev i en tidlig alder virksom politiker, folketingsmand og i 1905 Trafikminister og senere Justitsminister efter Albertiskandalen.

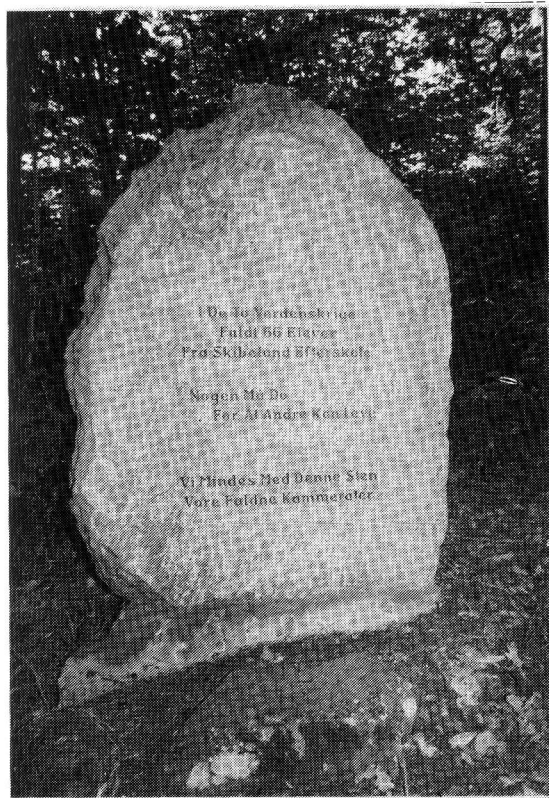
Som trafikminister var han stærkt medvirkende til at indføre de biler, der præger jernbanekupeerne og banegårdene i et halvt århundrede til glæde for de rejsende.

Han var en stor foredragsholder, som rejste rundt i landet, hvor han især talte om kvindens sociale og politiske stilling.

Han gjorde et meget stort arbejde for andelssagen, hvorfor det var naturligt at andelsforeningerne ønskede at rejse en mindesten for ham.

Denne mindesten gav dog anledning til overvejelse og diskussion idet man fandt, at Svend Høgsbros virke havde haft en anden karakter end de andre, for hvem der hidtil var rejst mindesten i Skibelund.

Man fandt dog en egnet plads til stenen på en lysning lidt øst for den kreds af mindesten, der allerede var rejst.

Mindestenen:

Omkring 2 m høj granitsten med indskrift.

Indskrift:

Opdelt i 3 afsnit, er indhugget følgende indskrift:

"I De To Verdenskrige
Faldt 66 Elever
Fra Skibelund Efterskole

Nogen Må Dø
For At Andre Kan Leve

Vi Mindes Med Denne Sten
Vore Faldne Kammerater"

Kunstner:

Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften i stenen.

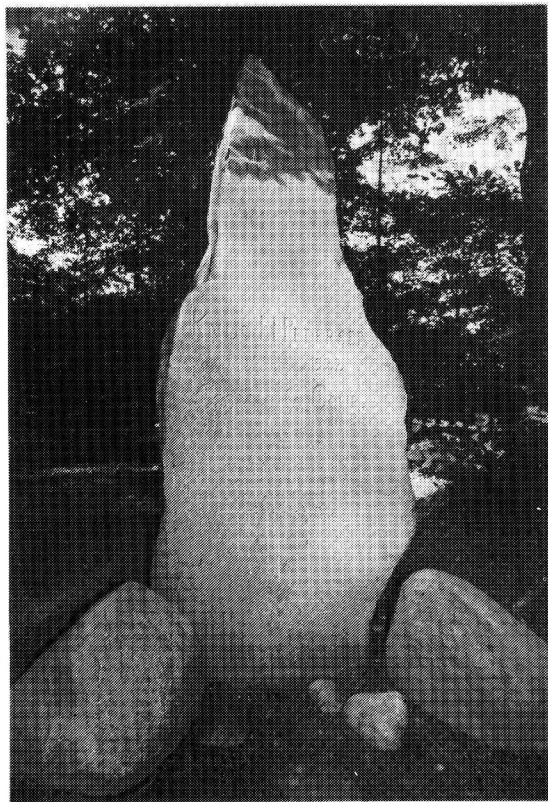
Afsløring:

Mindestenen er rejst af gamle Skibelund elever med støtte fra Skibelundforeningen. Mindestenen blev afsløret den 8. september 1957.

Som det tydeligt fremgår af indskriften er denne sten rejst til minde om de 66 gamle Skibelund elever, der er faldet i de 2 verdenskrige. Af de tusinde drenge og piger, der har været elever på Skibelund efterskole deltog 263 i den første verdenskrig, heraf faldt 63, svarende til omkring hver fjerde.

Med denne mindesten for faldne elever blev det af Skibelundforeningen definitivt besluttet, at der ikke skulle rejses flere mindesten i Skibelund krat.

Der er emner nok, hvis man ser på Sønderjyllands og grænsekampens historie. Man har imidlertid ønsket, at alle mindesten i Skibelund skal have tilknytning til det liv, der har præget denne tidligere gåneseegn i en bestemt periode, hvor store omvæltninger fandt sted i hele landet på både de åndelige og tekniske områder.

Mindestenen:

Granitsten med indskrift, stenen er ca. 2,5 m høj.

Indskrift:

KNUD H. PEDERSEN
1845 - 1922
GEORGIA LA COUR
1844 - 1930

og herunder et vers af Svend Grundtvig:

Ren og klar skal nutid føre
fortids røst til fremtids øre.

På bagsiden indskrift:

1874 byggede Knud og Georgia et
skolehjem for børn fra danske
hjem nord og syd for Kongeåen.

Rejst af venner i 1938.

Kunstner:

Indskriften er udført af Vejen billedguggeren N. Hansen-Jacobsen.

Afsløring:

Mindestenen der er skænket af gamle elever fra Skibelund efterskole, blev afsløret ved en fest i juli 1938.

En gammel Skibelund elev, statskonsulent Johs. Jensen, Aabenraa holdt afsløringstalen.

Biografi.

Knud H. Pedersen begyndte den fri børneskole i Skibelund i 1874 efter at han af de præjsiske myndigheder var blevet erklæret for "moralisk uskikket" til at undervise i Sønderjylland.

Knud H. Pedersen var herefter elev på Askov højskole, hvor Ludvig Schrøder gav ham den ide, at begynde en skole for sønderjydske børn i Skibelund.

Skolen begyndte med ca. 30 elever, hvoraf 14 var fra området syd for Kongeåen. Efter nogle år forbød de præjsiske myndigheder denne skoleform og tvang forældrene til at lade børnene gå i tyske skoler i Sønderjylland. Skolen fortsatte herefter som efterskole, hvor elever udover den skolepligtige alder deltog i 5 måneders undervisning og samtidig boede på skolen.

Både H. Pedersen og hans hustru Georgia la Cour, der var præstedatter fra Djursland, tog ivrig del i Skibelundforeningens virke og gjorde gennem årene et meget stort arbejde for Skibelund krat. Han var i 14 år medlem af Skibelundforenings bestyrelse.

Pladsen hvor mindestenen er placeret kaldes "Efterskolepladsen" fordi flere af stenene her har tilknytning til Skibelund efterskole.

Mindestenen:

Tilhugget granitsøjle med buste og indskrift.

Indskrift:

På mindestenen er indhugget følgende vers af Bjørnstjerne Bjørnson:

"Hvor Danmarks jord blev re-
vet over så hjerterødderne
hang ved, did Morten Eske-
sen sig vover med trofast
trøst fra sted til sted.
Han vil med sine tusind
fjed sy sammen, hvad de
søndersled".

1826 - 1913

Kunstner:

Bronzebusten er udført i 1904 af billedhuggeren Carl Martin Hansen.

Afsløring:

Mindestenen er i 1955 flyttet fra Rødding, hvor den var placeret ved højskolen.

Man mente, at denne mindesten naturligt hørte hjemme blandt kredsen i Skibelund, hvorfor flytningen blev besluttet efter forslag fra Erik Appel.

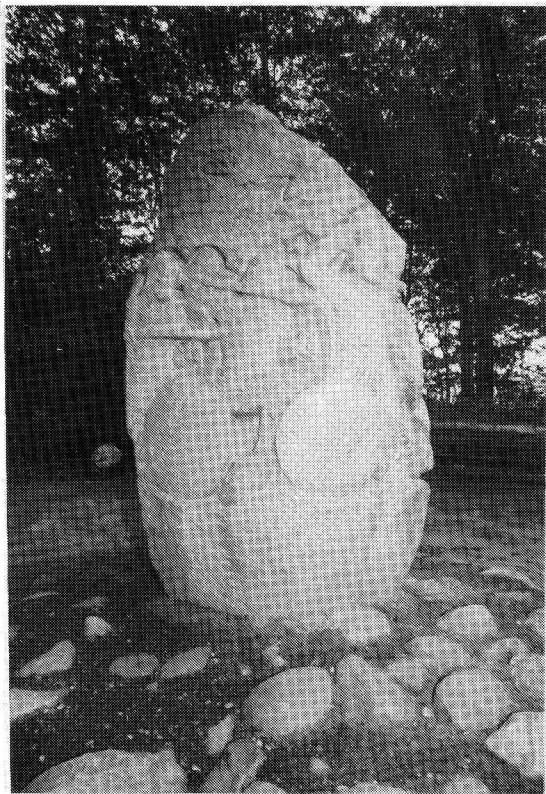
Biografi.

Morten Eskesen var født i 1826 og blev kendt som friskolemand og forfatter.

Han var ivrig grundtvigianer og udgav en sangbog, der blev meget udbredt.

Morten Eskesen skrev flere fædrelandssange og forsvarede ved utallige lejligheder danskhedens sag i Sønderjylland.

Morten Eskesen blev 87 år og døde i 1913.

Mindestenen:

Lokal granitsten fundet på Drostrup mark nord for Vejen. På stenen er der figurer på de to sider og indskrift på den tredje side.

Indskrift:

På stenen er indhugget en scene fra slaget på Lyrskov hede med Kong Magnus den Gode i spidsen. På bagsiden et vers af Thor Lange:

"Magnus tvende rigers pryde
under Gud din kongesjæl at se
Nordens grænsepæl atter ryk-
ket frem mod syd".
Rejst af Thor Lange 1898.

Kunstner:

Mindestenen er udført af den kendte billedhugger Niels Skovgård og er udført på det sted, hvor stenen er placeret. Kunstnerens signatur (NKS) ses temmelig skjult mellem et par kæmpere på stenens østside.

Afsløring:

Mindestenen er afsløret den 28. september 1898 på årsdagen for slaget på Lyrskov hede under overværelse af omkring 1600.

Ved Skibelundforeningens generalforsamling i 1896 oplyste formanden Ludvig Schrøder, at den danske digter, daværende russisk professor og statsråd Thor Lange havde tilbudt at skænke Skibelund en mindesten for Magnus den Gode.

Thor Lange havde oprindeligt tænkt sig, at denne mindesten skulle rejses på selve valpladsen på Lyrskov hede. Det forbyd de prøjsiske myndigheder, hvorfor Thor Lange tilbød at rejse stenen i Skibelund tæt ved den daværende grænse.

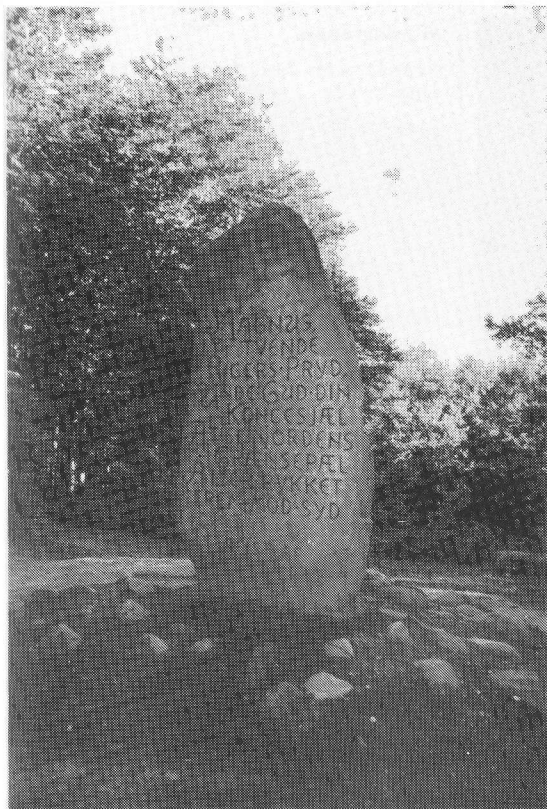
Tilbudet blev modtaget med tak og arbejdet blev overdraget billedhuggeren Niels Skovgård.

Da Niels Skovgård så stenen gav dens tilspidsede form ham ideen til den mindesten, der kom til at fremtræde som et nordisk symbol på sammenhold og kraft - noget der var tiltrængt og nødvendigt i den periode, da mindestenen blev rejst.

Stenen forestiller slaget på Lyrskov hede i år 1043 med kong Magnus i spidsen for sine krigere, med bannere og med klokken "Glød", som kendes fra sagnet om slaget.

Efter at kunstneren i måneders dagligt havde hugget i den stærke granit, var det veludførte kunstværk færdigt.

I årene efter afsløringen kom der mange langvejs fra for at se Magnusstenen, der regnes for Skibelunds betydeligste kunstværk og ofte er

blevet kaldt "Nordens ypperste kunstværk i granit"

Godt 20 år efter, at stenen var afsløret, sad følgende del af verset på den æresport, der på genforeningsdagen blev rejst på broen ved Skodborghus:

Nordens Grænsepæl rykkes atter frem mod syd.

Mindestenen:

Granitsten med bronzerelief og indskrift.

Stenen er rejst af Dansk Forfatterforening.

Indskrift:

I en bue over relief er indhugget:

DIGTEREN THOR LANGE

og herunder verset:

Frem blev ført vor grænsespæl gode skjald! I sten du fast varslet skrev, før hjertet brast.
Glæde Gud din danske sjæl.

Kunstner:

Såvel relief som indskrift er udført af Vejen billedhuggeren N. Hansen Jacobsen.

Verset, der er skrevet af Thor Langes ungdomsven, overlærer K.G. Brøndsted, skal ses som en fortsættelse af verset på Magnusstenen. (De to mindesten er rejst før og efter genforeningen).

Afsløring:

Stenen blev afsløret den 22. november 1925 hvor fru Thor Lange, den russiske fyrstinde Natalia de Protopopoff var hædersgæst.

Biografi:

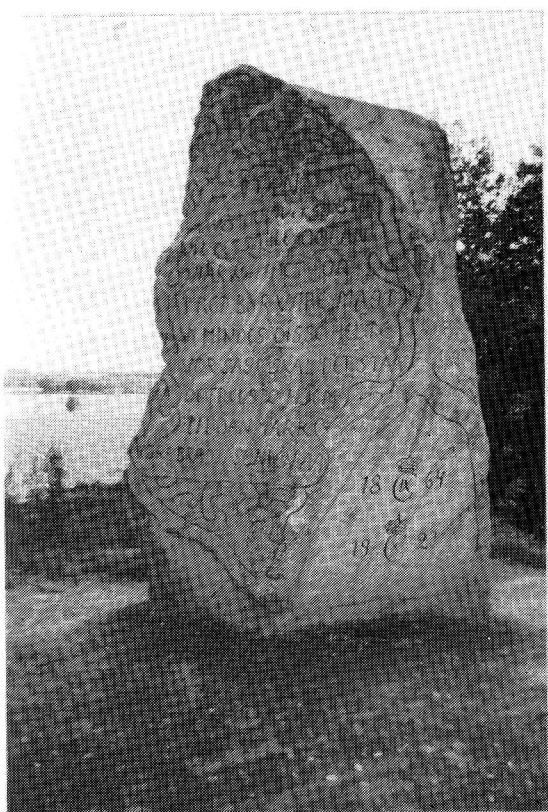
Thor Lange var født i København den 9. april 1851. Allerede som 24 årig rejste han som sprogforsker til Rusland for at undervise i klassisk sprog ved de højere skoler i Petersborg (Leningrad) og Moskva.

Thor Lange gik stærkt ind for sin gerning i Rusland, knyttede sig til sit nye fædreland og blev senere russisk statsråd. Han var en fin lyriker og en fremragende oversætter af slavisk og angelsaksisk poesi.

Thor Lange var gift med den russiske fyrstinde Natalia de Protopopoff, hvis far ejede et meget stort gods i Ukraine.

Det var kun sjældent, at Thor Lange besøgte Danmark, men han var under hele tiden i Rusland plaget af længsel mod Danmark. Dette har sikkert været medvirkende til, at han bekostede mindesten på historiske steder i Danmark, hvor begivenhederne havde fundet sted. Det blev til i alt 11 mindesten og 3 mindetavler, hvoraf de mest kendte er Magnusstenen, stenen ved Finderup lade og mindekorset på Grathe hede.

Thor Lange døde i 1915, knap 64 år gammel, på sin hustrus fædrende gods i Ukraine.

Mindestenen:

Over 3 m høj granitsten med indskrift. Stenen er fundet på en mark i Læborg.

Indskrift:

Kong Christian den IX og Christian den X's navnetræk i årstallene 1864 og 1920.

På stenens sider et vers af Kaj Hoffmann og indskrift af N. Hansen-Jacobsen.

Kunstner:

Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen.

Afsløring:

Stenen er afsløret på genforeningsdagen den 15. juli 1920 under overværelse af kong Christian den X og dronning Alexandrine.

I forbindelse med genforeningen var det næsten en selvfølge, at Skibelund også måtte have en genforeningssten.

Man fandt en stor stenblok ved Læborg. Den var så stor, at den blev kløvet i fire stykker, hvoraf den største del blev valgt som genforeningssten. Stenen rejstes på en kæmpehøj østligst i krattet med en vid udsigt over Kongeådalene.

På stenens nordside er Kong Christian den IX og Christian den X's navnetræk sammen med årstallene 1864 og 1920. På den nogenlunde jævne flade mod vest er indhugget Kaj Hoffmanns vers:

"Sværtid er endt.

Det er plovtid påny,
Vennetid, Frændetid
Grotid og Gry".

På østsiden har N. Hansen-Jacobsen indhugget sin egen genforeningshyldest

"Mænd fra Vesterhavets kyster
til det stille Ocean
har kæmpet for, at ret bør være magt.
Vi mindes disse Helte.
I vor saga skal det stå:
De frelste hjem til Danmark
vor brødre Sønden å"

Mindestenen:

Monument af bornholmsk granit forestillende en kvindeskikkelse flankeret af digteren Edvard Lembcke og historikeren Alfred Ditlev Jørgensen.

Indskrift:

På stenens sokkel:
Digteren Edv. Lembcke 1815-1897.
Historikeren A.D. Jørgensen 1840-1897.

Kunstner:

Monumentet er udført af Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen under dennes ophold i Paris.

Afsløring:

Monumentet er afsløret den 27. juni 1903 ved en højtidelighed, hvori deltog omkring 1500. Afsløringstalen blev holdt af konferensråd Heide. Flere andre blandt andet forstander Ludvig Schrøder og professor Vilhelm Andersen holdt taler.

Modersmålet er Skibelunds populæreste kunstværk og på forhånd kendt af langt de fleste, der besøger Skibelund krat. Monumentet er skænket af en meget velhavende københavnsk bankmand Axel Heide, der var født i Sønderjylland. Han besøgte Skibelund krat i 1901 sammen med fabrikant Holger Petersen (kendt som grundlægger af flere af egnens plantager). Under besøget foreslog Axel Heide, at der blev rejst en mindesten for Edvard Lembcke og A.D. Jørgensen. Skibelundforeningens formand, fabrikant Johs. Lauridsen, Vejen foreslog, at opgaven blev overladt til Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen. Dette gik Axel Heide modvilligt med til efter en bemærkning om, at han troede, at man kun kunne lave god cikorie og margarine i Vejen. N. Hansen-Jacobsen fik overdraget opgaven og da han hørte Axel Heides tanker om, at det skulle være et minde om kampen for Danmark og danskheden, fik han den ide, at fremstille det dobbelttydige mindesmærke "MODERSMÅLET".

I monumentet er det kvindeskikkelsen (Modersmålet) der er hovedpersonen. Det er hende, som skærmer de to mandspersoner.

De to personer, der flankerer kvinden er

- Digteren Edvard Lembcke (1815-1897), der var adjunkt i Haderslev. Han har blandt andet skrevet nationale sange for eksempel

"Vort modersmål er dejligt" og Du skønne land med dal og bakker".

Efter krigen i 1864 blev han fordrevet til København, hvor han blev en kendt oversætter, hvis litterære hovedindsats var en oversættelse af alle Shakspeares dramaer.

- Historikeren Adolf Ditlev Jørgensen (1840-1897) var sønderjyde af fødsel. Han blev navnlig kendt som sønderjydsk historiker. Han blev i 1883 geheimarkivar og i 1889 rigsarkivar.

A.D. Jørgensen har skrevet flere historiske værker. Han udgav for eksempel Johanne Louise Heibergs "Et liv genoplevet i erindinger".

MODERSMÅLET var endvidere navnet på en sønderjydsk avis, oprettet i Haderslev i 1882 som kampmiddel for dansk sprog og kultur. Blev senere slået sammen med bladet Dannevirke.

Literatur:

Gudmund Kelstrup.

Skibelund. Træk af Skibelundforeningens historie, 1965.

Georgia la Cour Pedersen.

Skibelund og dets mindesmærker, 1935

Folmer Jensen.

Skibelund Krat og dets mindesmærker, 1953.

Genoptryk i 1964.

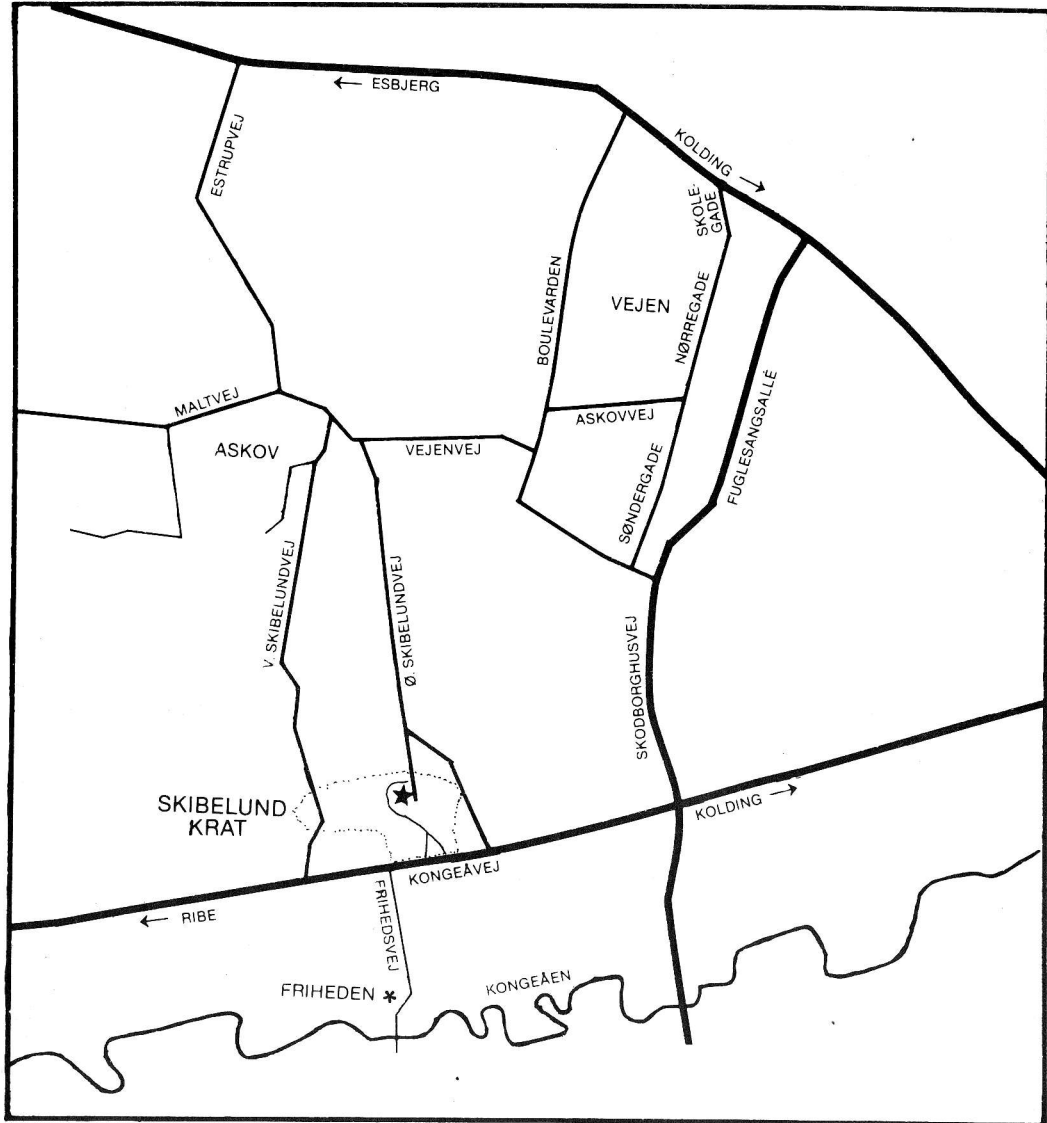
Lademann leksikon.

I og II udgave.

Lademanns rejseleksikon, 1976.

Gyldendals egnsbeskrivelse.

Bind: Vestjylland 1973.

kr. 10,-

★ Skibelund Pavillon

Kratvej 4 · 6600 Vejen

05 36 07 21